

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ: ДИСКУСІЙНІСТЬ ПІДХОДІВ

У сучасних умовах ринку Україна з її потужним потенціалом, не могла не зіткнутися з проблемою «відмивання» коштів, одержаних злочинним шляхом. В Україні після здобуття незалежності, а також і в багатьох інших країнах СНД, дуже швидко зросла «тіньова» економіка. Це було зумовлено невідповідністю до корінних перетворень в економіці, і насамперед відсутністю належного правового забезпечення фінансового моніторингу.

Центральною ланкою у комплексі заходів запобігання та протидії відмиванню коштів є фінансовий моніторинг. Поняття «моніторинг» вивчається і використовується в межах різних сфер науково-практичної діяльності. З англ. monitoring – означає постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або тенденцій розвитку. Єдиного визначення поняття «моніторинг» в економічній літературі не існує. Його тлумачення залежить від сфери застосування і напряму наукових досліджень. Відсутність єдиного погляду є наслідком недосконалості законодавства, що встановлює основні підходи до організації та здійснення моніторингу як методу контролю.

Таблиця 1

Визначення терміну «моніторинг» у економічній літературі

Автор	Визначення
Алексєєнко Л.М.	Розглядає слово «моніторинг» (monitoring) як нагляд (спостереження) за виробничою та фінансовою діяльністю підприємства
Бусел Т.В.	Визначає моніторинг як «безперервне стеження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату»
Шемшученко Ю.С.	Термін «моніторинг» означає (англ. monitoring – контроль, від лат. – monitor – той, хто попереджає, застерігає, радник, консультант) регулярне спостереження за станом природних, технічних та соціальних процесів з метою їх оцінки, контролю, прогнозування
Орлюк О.П.	Моніторинг – це метод фінансового контролю, що передбачає постійне ознайомлення із загальним станом фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю, виконання ним управлінських рішень
Воронова Л.К., Кучерявенко М.П., Пришва Н.Ю.	Ототожнюють поняття «моніторинг» з поняттям «спостереження». Вони підкреслюють, що спостереження (моніторинг) – загальне відстеження фінансової діяльності контрольованого суб'єкта. З деякими застереженнями можна вважати спостереженням і діяльність із фінансового моніторингу згідно з вимогами Закону України «Про попередження і протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом»
Савченко Л.А.	Моніторинг передбачає системний збір інформації, яка може бути використана для покращення процесу управління підконтрольним суб'єктом, прийняття рішення, як інструмент зворотного зв'язку. Розглядаючи поняття моніторингу, науковець не ототожнює його із поняттям «спостереження» і вважає ці два поняття різними, оскільки спостереження є самостійним методом фінансового контролю і передбачає загальне ознайомлення з фінансовою чи господарською діяльністю підконтрольного суб'єкта, організацію внутрішнього контролю з метою отримання інформації, необхідної для оцінки його стану

Поняття «фінансовий моніторинг» вперше було визначено у новій редакції Закону України від 18 травня 2010 року №2258-IV, як сукупність заходів, що здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу. Але це визначення має більш методологічний характер (у базовому Законі України від 28.11.2002 р. – дане поняття відсутнє). Прийняття закону 12 червня 2003 року стало переломним моментом на шляху формування в Україні системи фінансового моніторингу. До речі, Закон України не дає визначення системи фінансового моніторингу. Також виділяю й інші визначення фінансового моніторингу. Дефініції фінансового моніторингу наведено в таблиці 2.

Дефініції «фінансовий моніторинг» в економічній літературі

Автор	Визначення
Орлюк О.П.	Фінансовий моніторинг – це специфічна форма державного фінансового контролю, який проводять уповноважені державні органи та установи, що обслуговують здійснення фінансових операцій, відстежують та фіксують фінансові операції, які відповідають, згідно з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», критеріям сумнівності, аналізують одержану інформацію про сумнівні операції з метою виявлення схем та механізмів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму
Клименко А.О.	Діяльність суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу щодо контролю фінансових операцій, які є об'єктом правовідносин, з метою виявлення таких, що пов'язані з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, називається фінансовим моніторингом і є формою фінансового контролю
Берізко В.М.	Фінансовий моніторинг – це сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу з метою виявлення, аналізу та перевірки інформації про фінансові операції на предмет віднесення їх до таких, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів незаконного походження для передання її правоохоронним органам
Савченко Л.А.	Фінансовий моніторинг є специфічним різновидом державного фінансового контролю, який проводять уповноважені державні органи та установи, що обслуговують здійснення фінансових операцій, відстежують і фіксують фінансові операції, які відповідають визначеним Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» критеріям сумнівності, аналізують одержану інформацію про сумнівні операції з метою виявлення схем та механізмів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму
Коваленко В.	Фінансовий моніторинг – це спеціально організоване систематичне безперервне спостереження за станом економічного об'єкта та негайна його оцінка, метою якої є вивчення та підготовка економічної інформації для підтримки прийняття рішень на різних рівнях управління
Гаврилишин А.	Фінансовий моніторинг – це сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу з метою виявлення, аналізу та перевірки інформації про фінансові операції щодо віднесення їх до таких, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів незаконного походження з наступним переданням їх правоохоронним органам

Термін «фінансовий моніторинг» в Україні ототожнюється з терміном «протидія доходам, одержаним злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму». Так, українські науковці Користін О.Є. і Чернявський С.С. вважають, що «...реалізація комплексу заходів із запобігання відмиванню коштів в Україні знайшла своє відображення через становлення інституту державного контролю – фінансовий моніторинг, з відповідним правовим та організаційним забезпеченням». Таким чином, ототожнюючи термін «фінансовий моніторинг» з терміном «протидія доходам, одержаним злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», ми визначаємо «фінансовий моніторинг» – як «комплекс дій, засобів та заходів, що здійснюються на об'єктах господарювання, у межах сектору економіки, адміністративно-територіальної одиниці, країни або в міжнародних масштабах для запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних шляхами, що порушують чинне законодавство».